

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

مرکز پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی عالی

حقوق آموزش عالی

جلد دوم

حکمرانی هیأت امنایی در دانشگاه‌ها

مؤلف:

دکتر غلامرضا ذاکر صالحی

سرشناسه	ذاکر صالحی، غلامرضا، ۱۳۴۰ -
عنوان قراردادی	ایران، قوانین و احکام Iran. Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور	حقوق آموزش عالی / مولف غلامرضا ذاکر صالحی ؛ ویراستار ندا رضائی.
مشخصات نشر	تهران : موسسه پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی، ۱۴۰۰ -
مشخصات ظاهری	ج: جدول.
شابک	ج. ۲: ۷-۸-۹۸۵۷۶-۶۲۲-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	فیپا
یادداشت	فهرست نویسی براساس جلد دوم، ۱۴۰۰ (فیپا).
یادداشت	جلد اول این کتاب به صورت مستقل چاپ شده است.
یادداشت	کتابنامه.
مندرجات	ج. ۲: حکمرانی هیأت امنایی در دانشگاهها-.
موضوع	آموزش عالی -- قوانین و مقررات -- ایران
موضوع	Iran -- Law and legislation -- Higher Education
موضوع	دانشگاهها و مدارس عالی -- قوانین و مقررات -- ایران
موضوع	Iran -- Law and legislation -- Universities and colleges
موضوع	آموزش عالی -- مطالعات تطبیقی
موضوع	Education, Higher-- Comparative studies
شناسه افزوده	موسسه پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی
شناسه افزوده	Institute for Research and Planning in Higher Education
رده بندی کنگره	KMH۳۱۴۷
رده بندی دیویی	۵۵۰۷۴/۳۴۴
شماره کتابشناسی ملی	۸۴۶۸۴۷۷
اطلاعات رکورد کتابشناسی	فیپا

نام کتاب: حقوق آموزش عالی جلد دوم حکمرانی هیأت امنایی در دانشگاهها

مؤلف: دکتر غلامرضا ذاکر صالحی

مدیر اجرایی انتشارات: پروین قشلاقی

ویراستار: ندا رضائی

صفحه آرایی: زهرا نوری

ناشر: موسسه پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی

سال چاپ: ۱۴۰۰

شمارگان: ۲۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول

لیتوگرافی: افرد

قیمت: ۱۲۵۰۰۰۰ ریال

شابک: ۷-۸-۹۸۵۷۶-۶۲۲-۹۷۸

نشانی: خیابان نلسون ماندلا، خیابان گلنم، شماره ۷۰،

صندوق پستی: ۴۱۵۹-۱۹۳۹۵، تلفن: ۱۷-۱۰۶۱۶-۲۲۰

دورنگار: ۲۲۰۵۰۳۳۸، وبگاه: www.irphe.ir، پست الکترونیکی: institute@irphe.ir

کلیه حقوق اعم از چاپ و تکثیر، نسخه برداری، ترجمه و جز اینها برای ناشر محفوظ است.

(نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است.)

فهرست مطالب

۱	فصل اول: کلیات
۲۱	فصل دوم: مباحث نظری
۲۱	رویکرد نظری
۲۳	حکمرانی دانشگاهی
۲۵	پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری
۲۷	استقلال دانشگاهی و سرنوشت نظارت دولت
۳۳	نظارت دولت در چالش با استقلال دانشگاهی
۳۵	تمرکززدایی (عدم تمرکز) و کاهش نظارت
۳۸	مفهوم نظارت
۴۵	روش تیمه خود مختاری
۴۶	سازمان‌های محلی و شوراهای
۴۸	ماهیت سازمان دانشگاه: مؤسسه عمومی مستقل
۵۳	پاسخگویی هیأت امناء و اعضای آن
۵۹	فصل سوم: رابطه دولت و سایر قوا با هیأت امناء در ایران
۵۹	ابهامات موجود در فرآیند استقلال دانشگاه‌ها
۶۱	وضع مقررات به‌عنوان صلاحیت هیأت‌های امناء دانشگاهی
۶۴	نظارت وزارتخانه بر دانشگاه‌های تابعه
۶۷	ارزش حقوقی مصوبات هیأت امناء دانشگاه‌های دولتی
۶۹	نظارت بر مصوبات هیأت امناء
۷۲	نظارت دولت
۷۴	نظارت دیوان عدالت اداری
۱۰۴	نقش شورای عالی انقلاب فرهنگی در هیأت امناء
۱۰۵	رئیس هیأت امناء (وزیر علوم) و نظارت بر زیرمجموعه‌اش
۱۱۱	نظارت هیأت امناء بر مؤسسه تابعه خود
۱۱۳	توسعه نقش و جایگاه
۱۲۰	جمع‌بندی فصل
	فصل چهارم: مطالعات مربوط به حاکمیت و اداره امور دانشگاهی و جایگاه هیأت امناء

در آن	۱۲۵
مطالعه هوگان	۱۲۶
دستور العمل راهنما برای اعضای هیأت امناء (هندبوک هیأت امناء)	۱۴۲
توصیه های انجمن هیأت های امنای دانشگاه ها و کالج ها	۱۴۳
مطالعه جونز و شاناهان و گویان در زمینه اداره امور دانشگاهی در کانادا	۱۴۴
برنامه لومباردی	۱۵۴
مطالعه یوشر	۱۵۶
جمع بندی	۱۵۸
فصل پنجم: مطالعات مربوط به وظایف و کارکرد هیأت امناء	۱۶۱
فصل ششم: مطالعات در حوزه اعضای هیأت های امناء	۱۹۱
فصل هفتم: تجارب و اسناد دانشگاه ها	۲۰۷
فصل هشتم: آموزه ها و تجارب خارجی در خصوص رابطه هیأت امناء و دولت	۲۸۳
قاره آمریکا	۲۸۵
قاره آسیا	۳۰۳
قاره اروپا	۳۵۱
جمع بندی فصل	۳۸۷
فصل نهم: دیدگاه های خبرگان و اعضای هیأت امناء	۳۹۱
دیدگاه های گروه اول خبرگان	۳۹۶
دیدگاه های گروه دوم خبرگان	۴۳۳
فصل دهم: اختتام	۴۷۳
منابع	۴۹۳
پیوست ها	۵۰۵

پیشگفتار

جلد نخست مجموعه حقوق آموزش عالی در سال ۱۳۹۶ با هدف تبیین مفاهیم اصلی این شاخه از دانش حقوق و مسائل آن در ایران توسط مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی منتشر شد. در آن کتاب موضوعاتی چون حق بر آموزش و امکان تعمیم آن به آموزش عالی، ابعاد حق بر آموزش عالی، چگونگی آن در اسناد بین‌المللی و قوانین اساسی کشورها، گونه‌شناسی قوانین آموزش عالی در ایران، طبقه‌بندی مسائل حقوق آموزش عالی در ایران، موضوع استقلال دانشگاهی از منظر حقوقی، محث حقوق مالکیت‌های فکری دانشگاهی و غیره مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت.

جلد دوم این مجموعه که هم اکنون پیش روی شماست به حکمرانی هیأت امنایی و نحوه تعامل دولت و هیأت امناء و شیوه‌های نظارت و گزارش‌دهی اختصاص دارد. هم اکنون در داخل کشور بجز چند مقاله در دسترس پژوهشگران نیست و ادبیات غنی در زمینه حکمرانی هیأت امنایی شکل نگرفته است، از این رو نگارنده ناگزیر به ترجمه برخی پژوهش‌های خارجی مرتبط گردید. از آنجا که مطابق پیش‌بینی، بخش مهمی از این مطالعه به بررسی تجارب کشورها اختصاص داشت، این تجارب می‌بایست بصورت تفصیلی در اختیار مخاطبان قرار گیرد. بنابراین پژوهش‌های کلیدی بین‌المللی بصورت کامل ترجمه، اما در تدوین نهایی بخش‌های مهم آنها منعکس شد. بدیهی است معرفی یک پژوهش میدانی بین‌المللی در چند سطر برای مخاطبان پژوهشگر ما کافی و وافی نبود. اکنون بیش از ۶۰۰ نفر از اندیشمندان و مدیران کشور با تخصص‌های مختلف در هیأت‌های امنای دانشگاهی عضو هستند. این تعداد بجز دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های غیر دولتی مانند دانشگاه آزاد اسلامی است. بنا به توصیه رئیس سابق مرکز هیأت‌های امناء و هیأت‌های ممیزه مرکزی این کتاب برای مطالعه این جمع نخبه منتشر می‌شود و این اثر برای آنها مانند یک کتاب راهنما عمل خواهد نمود. این اعضا مشتاق مطالعه تجارب عینی کشورهای دارای نظام‌های آموزش عالی پیشرفته هستند. بدین منظور تلاش شد تمام جزییات و ابتکارات حقوقی و مدیریتی مندرج در گزارش‌ها و مقاله‌های خارجی در این کتاب منتشر شود تا نیازی به مراجعه مکرر به این متون نباشد. مطالعات هوگان، جونز

وشانها، لومباردی، یوشر، انجمن هیأت‌های امنای دانشگاه‌ها و کالج‌ها، به نحو خوبی بازتاب داده شد. مطالعه میدانی و عمیق مؤسسه برنامه‌ریزی آموزشی یونسکو (IIE) نیز بدلیل فراگیر بودن در سراسر آسیا اهمیت داشته و حدود ۷۰ درصد محتوای آن منعکس گردید. مقاله ارزشمند پرووت و استرمن در مورد «حکمرانی دانشگاه: استقلال، ساختارها و فراگیری» دیدگاه جامعی از کل اروپا به دست می‌داد و برای خواننده ایرانی اهمیت داشت. بنابراین معرفی نسبتاً کاملی از این پژوهش بین‌المللی و یافته‌های آن صورت گرفت. خوانندگان در فصل هشتم با ساختار حکمرانی ده‌ها دانشگاه در گوشه و کنار جهان (در سه قاره آمریکا، اروپا و آسیا) آشنا می‌شوند. در پایان یافته‌های میدانی مصاحبه با ۴۳ نفر از اعضای هیأت‌های امنای و خبرگان آموزش عالی ایران آمده است که حاوی نکات و ایده‌های بدیعی برای ارتقای نقش و جایگاه این نهاد و تنظیم بهتر مناسبات آن با دولت است. در بخش ضمیمه نیز چارچوب قانونی هیأت امنای در سه دانشگاه برای بهره‌مندی سیاست‌گذاران و قانون‌پژوهان درج شده است.

در پایان بر خود لازم می‌دانم از همکاری و تلاش همکارانی که در تدوین این اثر نقش مؤثری داشته‌اند، صمیمانه سپاسگزاری و تقدیر کنم:

از جناب دکتر سعید سمنانیان استاد محترم دانشگاه تربیت مدرس و رئیس سابق مرکز هیأت‌های امنای وزارت علوم برای ارائه نکات اصلاحی ارزشمندشان در سراسر متن؛

از سرکار خانم ندا رضایی برای هماهنگی مصاحبه‌ها و پیاده‌سازی و تلخیص متن آن‌ها؛

از جناب آقای دکتر محمد جعفری مجد برای ارائه نکات و پیشنهادهای مفیدشان در بخش اول کتاب (ادبیات و پیشینه)؛

از سرکار خانم فهیمه حمدی برای ویرایش ادبی و صفحه‌بندی و کنترل نهایی بخش مطالعات تطبیقی؛

از جناب آقای محمد صابری‌نژاد برای گردآوری آرای دیوان عدالت اداری و تلخیص آن‌ها؛

نگارنده از ارائه نکات اصلاحی و رهنمودهای ارزشمند صاحب‌نظران در ادامه این تلاش استقبال می‌کند.

غلامرضا ذاکر صالحی